

Vejledning til musikvalg til bededag

Af organist og sognepræst Mads Djernes

Når man skal vælge musik til Bededag, kan man enten lade sig inspirere af de læsninger, der traditionelt knytter sig til dagen, eller man kan søge musikalske tolkninger af bønner. Måske kan der ligge en interessant spænding i at lade præludiet være udtryk for den første tilgang og postludiet for den anden – fordi tekstlæsningernes ’objektivitet’ findes i gudstjenestens første halvdel og den mere stemningsskabende musik kan rumme kirkegængerens tilstand ved gudstjenestens slutning.

Hvis man vælger den første løsning, er det oplagt at tage udgangspunkt i Sl 130, som er gammeltestamentlig læsning til dagen efter anden tekstrække. Davidssalmen var forlæg for Martin Luthers første salme og blev et mønstereksempel på, hvordan han omformede de bibelske salmer til menighedssalmer. Luthers musikalske medarbejder, Johann Walter, skrev den melodi til teksten, som siden har fulgt den. Det særlige – og umiddelbart genkendelige – ved melodien er, at den begynder på kvinten (femte trin i tonearten) og derefter springer ned på primen (første trin i tonearten), inden den igen springer op på kvinten – med teksten ”Af dyb-sens...”, således at stavelsen ”dyb-” optræder på den dybe tone; et ’tonemaleri’, der naturligvis er tilrettelagt til den tyske tekst, men fungerer lige så godt på dansk. Netop denne figur er sikkert også grunden til, at mange organister har valgt at bearbejde denne melodi – fra barokken over romantikken og til nutiden.

Følgende er eksempler på koralbearbejdelser over Johann Walters melodi:

- Friedrich Wilhelm Zachow (1663-1712): ’Aus tiefer Not’ ([vedhæftet PDF](#))
- Johann Sebastian Bach (1685-1750): ’Aus tiefer Not’ ([vedhæftet PDF](#))
- Max Reger (1873-1916): ’Aus tiefer Not’ fra *30 kleine Choralvorspiele op. 135a*, Edition Breitkopf
- Karl Hoyer (1891-1936): ’Aus tiefer Not’ ([vedhæftet PDF](#))
- Mogens Wöldike (1897-1988): ’Af dybsens nød’ fra *Orgelkoraler til kirkeåret*, Wilhelm Hansen
- Willy Burkhard (1900-1955): ’Aus tiefer Not’ ([vedhæftet PDF](#))
- Povl Hamburger (1901-1972): ’Af dybsens nød’ fra *Orgelkoraler til kirkeåret*, Wilhelm Hansen
- Niels la Cour (1944-): ’De profundis’ (variationer), Edition Egtved

Vælger man den anden løsning, har komponister især den franske, romantiske orgeltradition skrevet stykker med titlen ’Prière’ (Bøn), der med musikalske virkemidler forsøger at tolke bønner som den på en gang inderlige og insisterende handling. Det er ofte langsomme, stilfærdige stykker, eventuelt med mere bevægelige afsnit undervejs, der således beskriver den bedendes sindsstemning undervejs i bønner. Hvor det at spille en orgelbearbejdelse over en salmemelodi har et mere objektivt præg – fordi lytteren kan genkende melodien og (eventuelt) forbinder den med et tekstligt budskab – er det at spille et ’karakterstykke’ (en musikalsk betegnelse for et stykke musik, der beskriver en stemning eller en karakter) udtryk for en mere subjektiv tilgang til kirkemusikken. Nogle gange er det angivet, hvem bønner er rettet mod – andre gange den sammenhæng, bønner indgår i. Melodien til salmen ’Vater unser im Himmelreich’ har gennem traditionen symboliseret bøn, nærmere bestemt Fadervor, og bliver derfor i en romantisk bearbejdelse udtryk for en subjektiv tolkning af handlingen, selv om koralmelodien er udtryk for en objektivitet.

Følgende er eksempler på orgelmusik, der tolker bønner:

- [Felix Mendelssohn-Bartholdy \(1809-1847\): ’Vater unser im Himmelreich’, variation III fra Sonate VI](#) ([vedhæftet PDF](#))
- [Felix Mendelssohn-Bartholdy \(1809-1847\): Fuga. Sostenuato e legato, d-mol fra Sonata VI](#), *Neue Ausgabe sämtlicher Orgelwerke*, Bärenreiter
- César Franck (1822-1890): Prière ([vedhæftet PDF](#))
- Léon Boëllmann (1862-1897): Prière à Notre-Dame ([vedhæftet PDF](#))
- Gustaf Hägg (1867-1925): ’Aftonbön’ fra *Lux Aeterna*, Gehrmans Musikförlag

- Gustaf Hägg (1867-1925): 'Bön' fra *Sex orgelstycken*, Gehrmans Musikförlag
- Paul Pierné (1874-1952): Prière (*vedhæftet PDF*)